

Anna Trela*

Jakie publiczne prawo gospodarcze? Kontynuacja dyskusji wokół wartości i zasad

What kind of public economic law?
Continuing the discussion around values and principles

Abstract. The discussion on the legitimacy of distinguishing public economic law as a branch of law, undertaken in 1993 in the pages of the journal "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny," still arouses much controversy. It may seem that the achievements of the science of public economic law have definitively determined the independence of this branch of law. However, the debate is still ongoing in both Polish, French and German law. This is mainly due to the lack of a single definition of public economic law, the delimitation of its scope and the establishment of a method of regulation. This is not a simple matter, as the subject of public economic law is very complex. It is the economy with all its conditions and the political objectives which are set in this regard that results in public economic law going beyond the traditional division into public and private law. This part of the legal system relating to the economy is constantly developing and changing, as are the 'new' legal areas. The spirit of this law is to be sought in the objectives and not in the means used. In doing so, it is emphasised that in order to achieve the objectives, it is necessary to use various methods of action, which are to be increasingly effective from an economic point of view. Therefore, there is a need for multifaceted research requiring a 'combined research approach', taking into account various research methods, especially since public economic law is not permanent. The development of its own set of values and principles of law underlines the sectoral distinctiveness of this discipline.

Keywords: public economic law – definition – branch – values – principles

* Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska, <https://orcid.org/0000-0002-2014-5579>, e-mail: anna.trela@amu.edu.pl.

Wprowadzenie

Wydaje się, że dyskusja na temat zasadności wyodrębniania publicznego prawa gospodarczego jako gałęzi prawa, opierająca się na różnych kryteriach metodologicznych pozwalających na wyróżnienie w pewien sposób uporządkowanej całości, obecnie nie powinna już wzbudzać większych kontrowersji¹. Wątpliwości te powstawały, kiedy kształtowało się publiczne prawo gospodarcze, co było uzasadnione i konieczne w celu porządkowania systemu norm prawnych dotyczących tej gałęzi prawa². Ale już wówczas wskazywano, że otwartą pozostaje kwestia, „czy i w jakim stopniu możliwe jest jednoznaczne wydzielenie przepisów prawnych normujących tę dziedzinę”, co wynika nie tylko ze sposobu tworzenia prawa, ale głównie z charakteru samej problematyki gospodarczej³.

Posługiwanie się nazwą „publiczne prawo gospodarcze” wymagało także wyjaśnienia w kontekście nowych wyzwań gospodarczych, społecznych i politycznych, jakie zachodziły po 1989 r. Badania nad gospodarką rynkową, przywrócenie koncepcji podziału prawa na dwa podsystemy – prawo publiczne i prawo prywatne, ukształtowały „nowe przestrzenie regulacji prawa i sposobów działania, a w konsekwencji – metodologii badań naukowych”⁴. Jak podkreślała T. Rabska, „[w] świetle tradycyjnego (klasycznego) wyodrębniania podstawowych gałęzi (działów) prawa i dyscyplin naukowych ta dziedzina prawa gospodarczego, w ramach jednolitego systemu prawa, traktowana była jako «subgałąź» (subdyscyplina) w obrębie gałęzi prawa administracyjnego”⁵. Nowe uwarunkowania gospodarcze doprowadziły z całą pewnością do wyodrębnienia samodzielnej gałęzi prawa, jaką jest publiczne prawo gospodarcze, choć nie zawsze spotyka się to z aprobatą ze strony przedstawicieli doktryny.

¹ Z. Ziemiński, *Szkice z metodologii szczegółowych nauk prawnych*, Warszawa–Poznań 1983, s. 111–112.

² Zob. A. Bator, A. Chełmoński, J. Gilas, C. Kosikowski, T. Rabska, A. Wasilewski, S. Włodyka, C. Żuławska, *Dyskusja w sprawie wyodrębniania prawa gospodarczego*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 1–45.

³ T. Rabska, *Jakie prawo gospodarcze? (próba odpowiedzi)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 19.

⁴ Eadem, *Refleksje nad nauką publicznego prawa gospodarczego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2011, nr 21(1), s. 267–268.

⁵ Ibidem, s. 268 i powołana tam literatura.

Publiczne prawo gospodarcze uznaje się za „jedną z najtrudniejszych – we współczesnym systemie – dziedzin prawa i nauki prawa” z uwagi na bardzo duży wzrost liczby przepisów prawa, tworzenie na nowo fundamentalnie zmienionego ustroju gospodarczego, ogromny wpływ prawa unijnego na prawo krajowe, co niewątpliwie wpływa na konieczność wprowadzenia nowej terminologii oraz trudność zachowania jednolitości całego systemu⁶.

Obecnie pytania o odrębność gałęziową tej dyscypliny pojawiają się w trzech zasadniczych obszarach: w opracowaniach z zakresu ogólnych nauk o prawie; w publikacjach, w których sami badacze publicznego prawa gospodarczego stawiają pytanie o uzasadnienie jego wyodrębnienia, poszukując genezy oraz normatywnego przesądzenia o jego charakterze i zakresie; a także w pracach, w których wyodrębnia się subdyscypliny w ramach publicznego prawa gospodarczego. Takie podejścia wymagają pewnego komentarza i próby udzielenia odpowiedzi o odrębność gałęziową tej dyscypliny. Jest to o tyle istotne, że w ostatnim czasie coraz więcej publikacji z zakresu publicznego prawa gospodarczego dotyczy wartości i zasad wyróżnianych w obrębie tej dyscypliny, co tym bardziej przesądza o spełnieniu kryterium gałęziowości.

1. Odrębność gałęziowa publicznego prawa gospodarczego

1.1. Odrębność gałęziowa publicznego prawa gospodarczego w kontekście nauk ogólnych o prawie

Dla większości badaczy doktryny problematyka odrębności gałęziowej publicznego prawa gospodarczego jest przesądzona.

Z. Ziemiński twierdził, że „[w]yróżnianie gałęzi (działów) prawa oraz wyróżnianie dyscyplin szczegółowych nauk prawnych są ze sobą wielostronnie powiązane; nie jest to bynajmniej zależność prosta, polegająca na jakimś przyporządkowaniu jednoznacznym gałęzi prawa i dyscypliny naukowej (czy dydaktycznej) dotyczącej tej właśnie gałęzi prawa”⁷. Wokół podziałów i kryteriów ich dokonywania istnieje wiele wątpliwości. Podział prawa na poszczególne gałęzie jest ukształtowany historycznie,

⁶ T. Rabska, *Czy jeszcze reglamentacja gospodarcza? (wypowiedź dyskusyjna)*, w: *Księga jubileuszowa prof. dr. hab. Stanisława Jędrzejewskiego*, pod red. W. Szwajdlera, H. Nowickiego, Toruń 2009, s. 441–442.

⁷ Z. Ziemiński, op. cit., s. 109.

a porządkowanie norm prawnych jest z pewnością potrzebne z punktu widzenia zarówno praktyki, jak i teorii. Z perspektywy praktyki prawa zauważa się, że podział na gałęzie bywa uzasadniony momentami ważkimi teoretycznie, jeśli mają one wpływ na procesy tworzenia, stosowania i wykładni prawa. Znaczenia tego upatruje się w tym, że właściwości ustalone w teorii stanowiłyby podstawę do formułowania twierdzeń w zakresie polityki stosowania wykładni prawa⁸. Z punktu widzenia teoretycznego podział jest uzasadniony wówczas, „[g]dy normy należące do jednej gałęzi prawa charakteryzują się w takim stopniu wspólnymi cechami odróżniającymi je od innych norm, że jako całość stanowią przedmiot, o którym można wypowiedzieć jakieś twierdzenia teoretyczne. Może to dotyczyć właściwych tej gałęzi prawa instytucji prawnych, cech stosunków regulowanych przez normy, sposobu regulacji stosunków, właściwości konsekwencji prawnych związanych z faktami prawnymi występującymi w tej gałęzi prawa, procedur związanych z rozstrzygnięciem spraw z tego zakresu, właściwości procesów tworzenia, stosowania i wykładni norm należących do tej gałęzi”⁹. W zasadzie podział prawa na gałęzie nie jest wytworem głębszej refleksji teoretycznej, stanowi raczej wynik (osiągnięcie) pewnych praktycznie przyjętych poglądów¹⁰.

Najczęściej jako kryteria podziału prawa na gałęzie wskazuje się: charakter stosunków społecznych, które prawo reguluje, podmiot regulacji, zakres regulacji oraz metodę regulacji¹¹.

Z pewnością punktem wyjścia do dokonywania podziałów jest dychotomia prawa na publiczne i prywatne¹². Podobne rozważania prowadzone są w nauce francuskiej i niemieckiej¹³. Przedstawiciele nauki francuskiej wskazują, że „[d]ychotomia zakłada bardziej ogólne rozróżnienie między sferą publiczną a prywatną, które nabrało nowego wymiaru wraz z budową nowoczesnego państwa: z jednej strony sfera prywatna, będąca siedliskiem partykularnych interesów, oparta na wolnej indywidualnej inicjatywie i ustrukturyzowana wokół relacji interakcyjnych, które rozwijają się pomiędzy jednostkami i grupami;

⁸ W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979, s. 370.

⁹ Ibidem, s. 369–370.

¹⁰ Ibidem, s. 371.

¹¹ T. Chauvin, T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2011, s. 142.

¹² K. Strzyczkowski, *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2009, s. 38 i n.

¹³ E. Schmidt-Aßmann, *Ogólne prawo administracyjne jako idea porządku. Założenia i zadania tworzenia systemu prawnoadministracyjnego*, tłum. A. Wasilewski, Warszawa 2011, s. 360 i n.

z drugiej strony sfera publiczna, nośnik interesu ogólnego, odpowiedzialna za zarządzanie funkcjami zbiorowymi i skondensowanie relacji władzy i przymusu¹⁴. Problem jednak w tym, że publiczne prawo gospodarcze wykracza poza tradycyjne ramy podziału na prawo publiczne i prywatne. Jest to „[g]ałąź prawa, która reguluje swoistą kategorię spraw gospodarczych, niebędących ze swej natury ani wyłącznie publicznymi ani wyłącznie prywatnymi, lecz stanowi ich syntezę”¹⁵.

Specyfiką publicznego prawa gospodarczego jest jego niejednorodność i kolizyjność. W niemieckim i francuskim porządku prawnym publiczne prawo gospodarcze stanowi wprawdzie odrębną gałąź prawa, ale nie zawsze zalicza się ją do prawa publicznego. W prawie francuskim znajduje swe miejsce w tzw. gałęziach mieszanych¹⁶, a w niemieckim lokuje się w prawie administracyjnym jako część „specjalnego prawa administracyjnego”¹⁷. W nauce francuskiej zauważa się też, że ani istnienie prawa gospodarczego, ani jego charakterystyka nie są przedmiotem doskonałego konsensusu¹⁸. Z tego punktu widzenia zastosowanie różnych metod regulacji nie powinno być argumentem przemawiającym za zniweczeniem koncepcji publicznego prawa gospodarczego, wręcz przeciwnie – za jego kompleksowością.

Wśród badaczy nauk o prawie spotkać można dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze konsekwentnie od lat podważa istnienie prawa publicznego gospodarczego jako odrębnej dyscypliny i wyklucza kompleksowość norm prawnych zaliczanych do publicznego prawa gospodarczego¹⁹. Drugie – zgoła odmienne – wyraźnie wskazuje na odrębność gałęziową publicznego prawa gospodarczego w oparciu

¹⁴ J. Chevallier, *À quoi sert la distinction droit public/droit privé?*, w: *Distinction (droit) public / (droit) privé*, pod red. A. Bailleux et al., Bruxelles 2022, <https://books.openedition.org/pusl/27556> (dostęp: 2 III 2024) – jeśli nie zaznaczono inaczej, tłum. A.T.

¹⁵ K. Strzyczkowski, op. cit., s. 38.

¹⁶ Zob. R. Briguët-Lammare, *Les différentes branches du Droit*, <https://aideauxtd.com/les-differentes-branches-du-droit/>; *Quelles sont les différentes branches du droit?*, <https://www.doc-du-juriste.com/blog/conseils-juridiques/quelles-sont-les-differentes-branches-droit-02-02-2022.html> (dostęp: 10 III 2024).

¹⁷ E. Schmidt-Aßmann, *Einleitung. Besonderes Verwaltungsrecht und Allgemeines Verwaltungsrecht Zusammenwirken und Lerneffekte*, w: *Besonderes Verwaltungsrecht: Mit Onlinezugang zur Jura-Kartei-Datenbank*, pod red. F. Schoch, Berlin–Boston 2013, s. 1, <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110321425.1/html> (dostęp: 11 V 2024).

¹⁸ P. Idoux, *Droit économique et exorbitance du droit public*, w: *L'identité de droit public*, pod red. X. Bioy, Toulouse 2011, s. 215–227.

¹⁹ A. Bator, *Czy istnieje prawo gospodarcze?*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 3.

o kryterium zasad tej dogmatyki²⁰. Mając na uwadze wymogi formalne kwalifikujące zbiór norm jako system normatywny, uznaje się, że spójność i zupełność w odniesieniu do zasad wyróżnianych przez doktrynę publicznego prawa gospodarczego są wystarczająco spełnione, aby zaliczyć zbiór norm do tej gałęzi prawa²¹.

Odnosząc się do krytyki wyodrębniania publicznego prawa gospodarczego, nie sposób zgodzić się z twierdzeniem przedstawiciela nauk o prawie, że podjęta w 1993 r. na łamach „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” dyskusja na temat „Co to jest prawo gospodarcze?” nie przyniosła spodziewanych efektów, „[g]dyż nie pociągnęła za sobą dalszej debaty”²², a także z tym, że przedstawiciele doktryny prawa gospodarczego odeszli od zajmowania się kwestiami pojęciowymi z własnego obszaru badawczego²³. Trudno także uznać za właściwy argument o braku używania przez ustawodawcę nazwy „prawo gospodarcze” jako wyznacznika odrębności gałęziowej i zastąpienia go terminem „gospodarowanie”, jako pewnym typem zachowania wyrastającym z określonych przekonań działającego podmiotu (przedsiębiorcy), zwłaszcza że pojęcia te na gruncie publicznego prawa gospodarczego nie są tożsame.

Można przyjąć, że takie twierdzenia w zasadzie negują osiągnięcia nauki publicznego prawa gospodarczego m.in. w wypracowywaniu koncepcji teoretycznoprawnych²⁴, jego systematyzacji²⁵, różnieniu ustrojowego, materialnego i procesowego²⁶ publicznego prawa gospodarczego,

²⁰ M. Kordela, *Zasady publicznego prawa gospodarczego. Próba konceptualizacji*, w: *Prawo a gospodarka. Zasady – instytucje – procedury. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Bożenie Popowskiej*, Poznań 2020, s. 57.

²¹ Ibidem, s. 61.

²² A. Bator, *Czy powinniśmy wyodrębnić prawo gospodarcze? Powrót do dyskusji*, w: *Współczesne funkcje państwa wobec gospodarki. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Kocowskiego*, pod red. K. Kiczki, W. Małeckiego, Wrocław 2022, s. 57.

²³ Ibidem, s. 63.

²⁴ W szczególności: *Środki prawne publicznego prawa gospodarczego*, pod red. L. Kieresa, Wrocław 2007; *Instrumenty i formy prawne działania administracji gospodarczej*, pod red. B. Popowskiej, K. Kokocińskiej, Poznań 2009; K. Kiczka, *Administracyjne akty kwalifikujące w działalności gospodarczej*, Wrocław 2006; T. Kocowski, *Reglamentacja działalności gospodarczej w polskim administracyjnym prawie gospodarczym*, Wrocław 2009; *Nowe problemy badawcze w teorii publicznego prawa gospodarczego (z uwzględnieniem samorządu terytorialnego)*, pod red. L. Kieresa, Wrocław 2010; H. Wolska, *Model relacji pomiędzy krajowymi organami administracji publicznej a przedsiębiorcami*, Warszawa 2022.

²⁵ W szczególności: *Państwo a przedsiębiorca. Aktualne wyzwania*, pod red. A. Borkowskiego, W. Małeckiego, Wrocław 2019.

²⁶ W szczególności: *Swoistość procedur publicznego prawa gospodarczego*, pod red. B. Popowskiej, Poznań 2013.

tworzeniu własnej, odrębnej siatki pojęciowej²⁷, wyodrębnieniu funkcji państwa w gospodarce²⁸, a wreszcie – konstruowaniu zasad właściwych dla tej gałęzi prawa²⁹.

Nie jest też tak, że przedstawiciele nauki publicznego prawa gospodarczego „[n]ie schwyтали swojego czasu w myśli”³⁰. Przemiany zachodzące w Polsce po 1989 r. pociągnęły za sobą szereg zasadniczych konsekwencji w sferze regulacji stosunków politycznych, gospodarczych i społecznych. Ukazały też, że dotychczasowe instrumentarium środków i metod działania wymaga w większości zmian i dostosowania do nowego porządku prawnego, a także tworzenia nowych struktur instytucjonalnych. Nie bez znaczenia dla nowego systemu gospodarczego istotne były wzorce czerpane z prawa wspólnotowego, a obecnie unijnego. Niedostrzeżenie tych zmian nie wyzwoliłoby uzasadnienia dla wyodrębnienia publicznego prawa gospodarczego ze wskazaniem zarysu koncepcji i określeniem jego wartości oraz zasad już w 1993 r.

To właśnie w 1993 r. T. Rabska, odpowiadając na pytanie: Co to jest prawo gospodarcze?, wskazała m.in., że publiczne prawo gospodarcze wykracza poza ramy prawa administracyjnego i ściśle wiąże ustrój polityczno-gospodarczy z podstawowymi zasadami gospodarki. A nowe treści i cele prawa związane z systemem gospodarki wskazują na istnienie nowych wartości, takich jak: prawa i wolności ekonomiczne, prawo do swobodnego i na równych prawach podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, zagwarantowania prawa własności³¹.

Z kolei C. Kosikowski uznał, że „[s]zczególny charakter ma uzasadnienie bytu publicznego prawa gospodarczego. Jest to prawo interwencji państwa i jego organów oraz aparatu w sferze gospodarczej”.

²⁷ Jak zaznacza L. Kieres, nauka publicznego prawa gospodarczego, korzystając z dorobku i doświadczeń innych szczegółowych nauk prawnych (przede wszystkim – prawa administracyjnego), tworzy z powodzeniem „własne i oryginalne ujęcia” pojęć i instytucji prawnych – L. Kieres, *Odesłania do publicznego prawa gospodarczego – wartości powszechnie uznawane i wartości szczególne*, w: *Europeizacja publicznego prawa gospodarczego*, pod red. H. Gronkiewicz-Waltz, K. Jaroszyńskiego, Warszawa 2011, s. 290.

²⁸ W szczególności: *Funkcje współczesnej administracji gospodarczej. Księga dedykowana Profesor Teresie Rabskiej*, pod red. B. Popowskiej, Poznań 2006; *Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego*, pod red. M. Zdyba, E. Kruka, G. Lubeńczuka, Warszawa 2018; *Współczesne funkcje państwa wobec gospodarki. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Kocowskiego*, pod red. K. Kiczki, W. Małeckiego, Wrocław 2022.

²⁹ *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, pod red. A. Powalowskiego, Warszawa 2022.

³⁰ A. Bator, *Czy powinniśmy wyodrębnić prawo gospodarcze...*, s. 62.

³¹ T. Rabska, *Jakie prawo gospodarcze...*, s. 21–22.

Wyodrębnienie publicznego prawa gospodarczego ma kapitalne znaczenie w systemach gospodarczych opartych na mechanizmach gospodarki rynkowej, którymi rządzą prawa ekonomiczne, a prawo stanowane odgrywa jedynie rolę ochronną³². Podkreślił też, że interes ogólny, rozumiany jako kategoria aksjologiczna, wymaga, aby państwo podjęło się ochrony nie tylko uczestników obrotu gospodarczego, ale także mechanizmów rynkowych³³.

1.2. Odrębność gałęziowa publicznego prawa gospodarczego w nauce publicznego prawa gospodarczego

Podnoszony w nauce publicznego prawa gospodarczego argument, że brak jednej definicji publicznego prawa gospodarczego powoduje trudności w wyznaczeniu jego granic³⁴, określeniu zakresu przedmiotowego i metody regulacji, nie jest obcy także dyskusjom podejmowanym w prawie francuskim.

Jedna z definicji podręcznikowych w prawie francuskim określa, że publiczne prawo gospodarcze obejmuje „[n]ie tylko przepisy regulujące interwencję państwa i innych organów publicznych w gospodarce, ale także przepisy gwarantujące swobodę przedsiębiorczości i przemieszczania się”³⁵. Inna, że „[p]ubliczne prawo gospodarcze odnosi się do zasad regulujących działania publiczne w sprawach gospodarczych. Jego celem jest zbadanie instrumentów prawnych, które umożliwiają władzom publicznym wpływanie na działalność gospodarczą i podmioty gospodarcze”³⁶. Kolejna – że jest to zbiór zasad prawnych dotyczących interwencji publicznej w gospodarce, przy czym w istocie definicja publicznego prawa gospodarczego nie ma charakteru trwałego, gdyż istnieje szereg wątpliwości dotyczących jej zakresu³⁷. Badacze francuscy zwracają także uwagę na kolejność zwrotów „publiczne prawo gospodarcze” oraz „gospodarcze prawo publiczne”, wskazując, że porządek

³² C. Kosikowski, *Idea prawa gospodarczego i jego działy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1993, nr 55(1), s. 16.

³³ Ibidem, s. 17–18.

³⁴ W. Małecki, *Struktury norm prawnych w publicznym prawie gospodarczym. Układy częściowe znamionowane powiązaniem subordynacji*, Warszawa 2023, s. 104 i n.

³⁵ P. Idoux, op. cit., s. 216.

³⁶ Zob. *Droit public de l'économie*, <https://www.actu-juridique.fr/administratif/droit-public-de-leconomie-2/> (dostęp: 2 III 2024).

³⁷ P. Idoux, op. cit., s. 218.

słów nie może być uznany za obojętny: jeśli uznamy, że specyfika pryzmatu ekonomicznego przeważa nad tym, co mogłoby sugerować publiczny lub prywatny charakter, z reguły będziemy mówić o „prawie gospodarczym” publicznym lub prywatnym; natomiast jeśli uznamy, że rozróżnienie na prawo publiczne / prawo prywatne pozostaje nadmiernie determinujące w stosunku do specyfiki, jaką wywołuje materia gospodarcza, będziemy mówić o „publicznym prawie gospodarczym” i „prywatnym prawie gospodarczym”³⁸.

W prawie niemieckim publiczne prawo gospodarcze było wcześniej określane jako „gospodarcze prawo konstytucyjne” i „gospodarcze prawo administracyjne”. W nauce nie ma jasnej definicji ani klasyfikacji publicznego prawa gospodarczego, nie jest to bowiem materia całkowicie skodyfikowana. Dlatego też jasno określa się jedynie funkcję podstawową, jaką jest porządek, planowanie, kontrola i promocja prywatnej działalności gospodarczej. Twierdzi się również, że publiczne prawo gospodarcze można w najszerszym znaczeniu „[o]pisać jako sumę wszystkich przepisów prawnych ważnych dla gospodarki lub życia gospodarczego i stanowiących prawo szczególne państwa. Konstytucyjne prawo gospodarcze oznacza przede wszystkim stosunek Ustawy Zasadniczej”³⁹ do gospodarki, a tym samym sumę wszystkich norm konstytucyjnych, które mają treść gospodarczą i mają na celu porządkowanie, kierowanie, promowanie lub w inny sposób kształtowanie działalności gospodarczej⁴⁰.

Także w prawie austriackim podkreśla się, że publiczne prawo gospodarcze obejmuje te dziedziny prawa publicznego, które mają szczególne znaczenie dla gospodarki. Obejmuje to zasady konstytucyjne (np. podstawowe prawa gospodarcze) i prawa Unii (np. podstawowe wolności), a także szeroki obszar gospodarczego prawa administracyjnego, który rozciąga się od prawa handlowego, przez prawo bankowe i rynku kapitałowego, aż po prawo zamówień publicznych⁴¹. Również

³⁸ Ibidem, s. 219–220.

³⁹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland 23 V 1949 r., <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (dostęp: 13 V 2024).

⁴⁰ Universität Bonn, *Einführung in das Öffentliche Recht*, https://www.jura.uni-bonn.de/fileadmin/Fachbereich_Rechtswissenschaft/Einrichtungen/Lehrstuehle/Di_Fabio/Allgemeine_Dokumente/EINFUEHRUNG_IN_DAS_STAATSORGANISATIONSRECHT_-_Richard_Froitzheim__WS_2019-2020_.pdf (dostęp: 12 V 2024).

⁴¹ Universität Wien, *Allgemeine Informationen zum Wahlfachkorb Öffentliches Wirtschaftsrecht*, <https://staatsrecht.univie.ac.at/lehre/wahlfachkoerbe/oeffentliches-wirtschaftsrecht/allgemeine-informationen/> (dostęp: 12 V 2024).

tutaj trudno odpowiedzieć, czym jest publiczne prawo gospodarcze. Nie jest ono bowiem zamkniętą materią prawną, ale raczej częścią systemu prawnego, który stale się rozwija i zmienia, podobnie jak „nowe” obszary prawne, takie jak prawo zamówień publicznych i wiele innych, które przybyły do Austrii głównie z prawa Unii Europejskiej⁴².

Dla wyodrębnienia publicznego prawa gospodarczego tradycyjny podział na prawo publiczne i prawo prywatne nie ma też większego znaczenia, gdyż mamy do czynienia z dyscypliną oryginalną i przekrojową o charakterze nieklasyfikowanym. Ducha tego prawa należy szukać w celach, a nie w użytych środkach. Podkreśla się przy tym, że do realizacji celów konieczne jest wykorzystanie różnych metod działania, które z punktu widzenia gospodarczego mają być coraz efektywniejsze⁴³.

W tym miejscu warto przypomnieć, że gałęzie prawa – jak mówił prof. Z. Ziemiński – nie są jednoelementowymi członami podziału, w którym *totuum divisionis* miałyby stanowić klasa gałęzi prawa⁴⁴. Może zatem warto zwrócić uwagę na założenia ogólne i cele właściwe dla regulacji danej dziedziny stosunków gospodarczych⁴⁵, a także na występujące w danym zespole norm wewnętrzne więzi strukturalne⁴⁶?

W nauce francuskiej zwraca się także uwagę na konieczność wielopłaszczyznowych i wieloaspektowych badań wymagających „łączonego podejścia badawczego” uwzględniającego różne metody badawcze, zwłaszcza że publiczne prawo gospodarcze nie ma charakteru stałego. Rozważać można oczywiście przydatność pozanormatywnych kryteriów wyodrębniania gałęzi prawa, jaką jest pozajęzykowy kontekst (wiedza ekonomiczna czy tylko intuicyjna). Istotne jest zatem całościowe uchwycenie rozwiązań prawnych tworzących mechanizm funkcjonowania gospodarki i zasad nią rządzących. W nauce francuskiej podkreśla się, że XXI w. zapoczątkował tzw. kulturę wydajności, która oparta jest na „zarządzaniu przez wyniki”, podkreślając zacieranie wartości między prawem publicznym a prywatnym⁴⁷.

⁴² Zob. *ibidem*.

⁴³ P. Idoux, *op. cit.*, s. 222.

⁴⁴ Z. Ziemiński, *op. cit.*, s. 112.

⁴⁵ S. Włodyka, *Problem „prawo gospodarcze”*, „Studia Cywilistyczne” 1964, t. 5, s. 68.

⁴⁶ Z. Ziemiński, *op. cit.*, s. 112.

⁴⁷ P. Idoux, *op. cit.*, s. 219–222.

1.3. Odrębność gałęziowa publicznego prawa gospodarczego w kontekście specjalizacji (subdyscyplin)

Rozwój publicznego prawa gospodarczego sprawia, że przedstawiciele tej gałęzi prawa poszukują w jego ramach odrębności, m.in. prawa energetycznego⁴⁸. Nawiązując do debaty na temat „Co to jest prawo gospodarcze?”, podkreślają specyfikę przedmiotu regulacji prawa energetycznego, podmiotów – konglomeratów grup, będących: przedsiębiorcami prowadzącymi działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania, przetwarzania, magazynowania, przesyłania i dystrybucji paliw bądź energii oraz obrotu nimi; odbiorcami energii elektrycznej (konsumentami) oraz odbiorcami biznesowymi; odbiorcami będącymi przedsiębiorcami, zwłaszcza małymi i mikroprzedsiębiorcami; oraz odbiorcami w ramach energetyki rozproszonej i prosumenckiej (np. klastry energii, spółdzielnie energetyczne). Opisując metodę regulacji w ramach prawa energetycznego, zauważa się szereg osobliwości natury pozaprawnej i socjotechnicznej. Z kolei cele regulacji określa się jako zagwarantowanie stałego, nieprzerwanego, dostępnego zaopatrzenia w energię określonej jakości i o odpowiednich cechach, w tym poprzez stałe połączenie pomiędzy odbiorcą a dostawcą. Pozostałe cele zawierają nośnik interesu publicznego, mają charakter ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Efektywność energetyczna, ochrona konsumentów, ochrona klimatu i krajobrazu mieszczą się w ramach wartości, które wyznacza Konstytucja RP⁴⁹ i które z pewnością zaliczyć można do wartości publicznego prawa gospodarczego (o czym w dalszej części opracowania). Z pewnością nie uciekniemy od specjalizacji w ramach publicznego prawa gospodarczego, nie przesądza to jednak ani o konieczności, ani o potrzebie wyodrębniania nowych gałęzi w ramach systemu prawa, albowiem przytoczone powyżej kryteria, pozwalające zaliczyć zbiór norm do nowej gałęzi, potwierdzają tylko, że prawo energetyczne stanowi jego część⁵⁰.

⁴⁸ E. Kosiński, *Czy istnieje prawo energetyczne? Część I: przedmiot, podmiot i metoda regulacji prawa energetycznego*, w: *Współczesne funkcje państwa wobec gospodarki. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Kocowskiego*, pod red. K. Kiczki, W. Małeckiego, Wrocław 2022, s. 785–793 oraz idem, *Czy istnieje prawo energetyczne? Część 2: Cele, prawne środki i początki rozwoju prawa energetycznego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2022, t. 129, s. 81–95.

⁴⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 IV 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁵⁰ Por. P. Nowicki, *Aksjologia prawa zamówień publicznych. Pomiedzy efektywnością ekonomiczną a instrumentalizacją*, Toruń 219.

W tym miejscu można stwierdzić, że kontynuacja odpowiedzi na pytanie zadane w 1993 r. wydaje się celowa i z jednej strony stanowi podsumowanie wyników prowadzonych badań naukowych i ich usystematyzowanie, a z drugiej pozwala wyznaczyć nowe obszary naukowego poznania i zaproponować bardziej adekwatne metody badawcze o charakterze interdyscyplinarnym.

2. Wartości i zasady publicznego prawa gospodarczego

2.1. Wartości publicznego prawa gospodarczego

Wytworzenie własnego/swoistego zespołu zasad jest jednym z kryteriów wyróżniania gałęzi prawa, przy czym celem tych zasad w publicznym prawie gospodarczym nie jest jedynie porządkowanie aparatury pojęciowej, ale porządkowanie gospodarki⁵¹ przez formułowanie twierdzeń na temat powinności państwa w gospodarce rynkowej, uwzględniających wolności i prawa przedsiębiorców. Zatem publiczne prawo gospodarcze jest zbiorem norm prawnych o ustalonej aksjologii.

Traktowanie o wartościach w nauce publicznego prawa gospodarczego doczekało się wielu opracowań. Wartości nie dają się łatwo zdefiniować i nie poddają się prostym klasyfikacjom⁵².

Wartości mogą być postrzegane w doktrynie bądź jako pewne ideały⁵³, bądź powinności, które mają służyć temu, co dobre, eliminując to wszystko, co stanowi jego negację⁵⁴. Z jednej strony wartości mogą być uznane za substrat i instrument procesu wartościowania w ramach wykładni, a z drugiej – określone normy prawne lub zespoły norm mogą same w sobie stanowić określony rezultat procesów wartościowania, a tym samym mogą być nośnikami wartości⁵⁵.

M. Kordela wyróżnia trzy zbiory wartości: „(1) zbiór wartości prawnych mających analogiczny status do obowiązujących norm prawnych

⁵¹ T. Rabska, *Działania administracji publicznej w świetle współczesnej koncepcji publicznego prawa gospodarczego*, w: *Instrumenty i formy prawne działania administracji gospodarczej*, pod red. B. Popowskiej, K. Kokocińskiej, Poznań 2009, s. 17.

⁵² R. Blicharz, *Ważenie wartości w publicznym prawie gospodarczym*, w: *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, pod red. A. Powałowskiego, Warszawa 2022, s. 24.

⁵³ F. Longchamps, *Z problemów poznania prawa*, Wrocław 1968, s. 46–47.

⁵⁴ J. Zimmermann, *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Kraków 2006, s. 74.

⁵⁵ M. Oleś, *Działanie organu administracji publicznej jako złożony rezultat realizowania wartości*, w: *Wartości w prawie administracyjnym*, pod red. J. Zimmermanna, Warszawa 2015, s. 72.

lub które możemy dekodować za pomocą zasad prawa, (2) zbiór wartości, do których prawodawca odsyła za pomocą klauzul generalnych lub zwrotów niedookreślonych, (3) zbiór wartości i norm moralnych podzielanych przez większość społeczeństwa mających swoje miejsce najczęściej w preambułach do konstytucji⁵⁶.

Dogmatyka prawa administracyjnego pozwala wyodrębnić takie wartości, „[k]tóre istotne są dla danej gałęzi prawa, te które w niej tkwią lub z niej wynikają (tzw. wartości uniwersalne leżące poza systemem prawa, ale niezbędne do jego funkcjonowania, 2) drugie – które tworzone są przez prawo administracyjne lub Konstytucję specjalnie dla jego potrzeb po to, aby podmioty stosujące prawo mogły powinny działać w oparciu o stałe założenia aksjologiczne oraz takie, 3) wartości, które są chronione przez określoną dziedzinę prawa – czyli wartości szczególne, dla których to prawo jest tworzone⁵⁷.

Nie ulega wątpliwości, że w obszarze publicznego prawa gospodarczego zhierarchizowanie wartości jest niezwykle trudne z punktu widzenia jego różnorodności. Z pewnością można wyróżnić te wartości, które mają charakter pozaprawny, ale powszechnie uznawane są za pożądane, godne i cenne – będą to m.in. godność osoby ludzkiej, dobro, uczciwość czy sprawiedliwość.

Druga kategoria wartości powinna być wyznaczona w obszarze stosunków zachodzących pomiędzy państwem a gospodarką, ujętych w Konstytucji przy uwzględnieniu praw podstawowych, zasad ustroju gospodarczego UE, ale również w Ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców⁵⁸. Powinien być to system wartości odpowiadający na społeczne oczekiwania w sferze gospodarki⁵⁹. W tym zakresie kształtowanie systemu wartości jest pewnym procesem odnoszącym się zarówno do istniejącego (aktualnego) systemu społeczno-gospodarczego, jak i do systemu postulowanego, wyznaczonego normami konstytucyjnymi. Rola prawa nie może ograniczać się tylko do funkcji biernej i służebnej wobec istniejącego układu stosunków gospodarczych.

⁵⁶ M. Kordela, *Aksjologia źródeł prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, nr 78(2), s. 15–18.

⁵⁷ J. Zimmermann, *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Kraków 2006, s. 75.

⁵⁸ Tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 236.

⁵⁹ A. Chelmoński, *Zasady publicznego prawa gospodarczego*, w: *Zasady prawa gospodarczego. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Katedrę Prawa Gospodarczego Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Sobótka, 10–12 września 1998*, pod red. A. Śmieci, Wrocław 1999, s. 50 i n.

Konstytucja RP stanowiła i stanowi podstawę stosunków prawnych w ramach publicznego prawa gospodarczego. Najistotniejsze znaczenie dla ustalania katalogu wartości, a następnie zasad publicznego prawa gospodarczego upatruje się w art. 20 i art. 22 Konstytucji. Przepisy te wyraźnie określają rolę państwa w gospodarce, upoważniając je nie tylko do ingerencji w sferę wolności i praw jednostki, ale także bycia aktywnym uczestnikiem poprzez tworzenie optymalnych warunków do rozwoju jednostki w sferze gospodarczej oraz działania łagodzące w sytuacji zagrożeń rynkowych. Trybunał Konstytucyjny wyraźnie wskazał, że użycie w art. 20 Konstytucji kwantyfikatora „społeczny” – w szczególności: „a) wyklucza wprowadzenie czysto liberalnego pojmowania ustroju gospodarczego, które odrzucało jakkolwiek ingerencję państwa w funkcjonowanie mechanizmów rynkowych i oparte było na maksymalizowaniu własnych korzyści przez pracodawcę; b) upoważnia władzę publiczną (państwo) do podejmowania działań łagodzących społeczne skutki funkcjonowania praw rynku, ale jednocześnie dokonywanych z poszanowaniem tych praw; c) upoważnia państwo do podejmowania działań ingerujących w mechanizm wolnorynkowy, o ile nie są one dokonywane w formie bezpośrednio skutecznych władczych rozstrzygnięć kształtujących status rynkowy podmiotów prawa prywatnego; d) wymaga, aby państwo i inne instytucje publiczne w stosunkach z podmiotami z sektora prywatnego (w stosunkach zewnętrznych z punktu widzenia instytucji publicznych) działały w formach i na zasadach rynkowych”⁶⁰.

Rola prawa w społecznej gospodarce rynkowej polega na kształtowaniu i modyfikowaniu stosunków społecznych w obrębie gospodarowania w sposób umożliwiający realizację preferowanych celów i potrzeb społecznych⁶¹. Stąd konieczność wyodrębnienia wartości w ramach wolności i praw jednostki jako uczestnika relacji gospodarczych.

⁶⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 X 2014 r., sygn. akt SK. 20/12, OTK ZU 2014, nr 9, poz. 102. Por. K. Kiczka, *Konstytucjonalizacja publicznego prawa gospodarczego*, w: *Nowe problemy badawcze w teorii publicznego prawa gospodarczego (z uwzględnieniem samorządu terytorialnego)*, pod red. L. Kieresa, Wrocław 2010, s. 121; J. Boć, *Konstytucja a prawo administracyjne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2011, nr 73(2), s. 70; L. Kieres, *Konstytucyjne publiczne prawo gospodarcze*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 76(2), s. 191; K. Kiczka, *Europeizacja społecznej gospodarki rynkowej w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 372, s. 161–162.

⁶¹ J. Grabowski, *Rola i funkcje prawa w systemie gospodarki rynkowej*, w: *Instytucje współczesnego prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, pod red. I. Skrzydło-Niżnik et al., Kraków 2001, s. 213.

Wyróżnić też można wartości znajdujące podstawy normatywne w ramach poddyscyplin publicznego prawa gospodarczego, m.in. prawa energetycznego, prawa zamówień publicznych czy prawa konkurencji. Tytułem przykładu można wyróżnić tu takie wartości, jak: publiczny interes przedsiębiorców, zagwarantowanie uczciwej konkurencji na rynku zamówień publicznych, efektywność ekonomiczną zamówień publicznych, zapewnienie powszechnego dostępu do usług (od strony technicznej czy po przystępnej cenie), stworzenie warunków konkurencji, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, należyta staranność i rzetelność w gospodarce komunalnej.

2.2. Klasyfikacja zasad publicznego prawa gospodarczego

Podstawowe źródło dekodowania wartości prawnych stanowią zasady prawa. Zasady kwalifikowane jako normy szczególnie doniosłe dla konstrukcji i funkcjonowania systemu prawa ujawniają wyraźny związek z aksjologią. Jak stwierdza M. Kordela, „[z]najduje to swoje odzwierciedlenie albo w stwierdzeniu, że «teoria zasad jest teorią wartości oczyszczoną z nieuzasadnionych założeń», albo w zajęciu stanowiska, że możliwe jest określenie zasad jako postaci «sformułowania założeń aksjologicznych systemu», albo przez podkreślenie, że zasady są wypowiedziami wskazującymi, jak osiągnąć określone wartości, albo w końcu – w przyjęciu, że norma zyskuje charakter zasadniczej ze względu na «oceny celu, zadań, funkcji w danym kontekście funkcjonalnym jej stosowania, to jest głównie ze względu na cele systemu prawa (lub też jego części) w sytuacji społeczno-politycznej stosowania prawa i świetle ocen i reguł społecznych (polityczne, moralne), jakie w tej sytuacji oceniający uważał za właściwe»⁶².

Ta konsekwentna linia argumentacyjna pozwala na definicyjne powiązanie pojęcia zasad prawa z wartościami. Zasady są takimi obowiązującymi normami prawnymi, które nakazują realizowanie określonych wartości⁶³. Stąd też można przyjąć, że „[n]azwy uzupełniające termin «zasada» – np. równość w zasadzie równości, ochrona godności człowieka w zasadzie ochrony godności człowieka, państwo prawne w zasadzie państwa prawnego – to nazwy wartości. Wiele wartości będących przedmiotem ochrony zasad już na poziomie językowego kształtu ujawnia

⁶² M. Kordela, *Aksjologia źródeł prawa...*, s. 16.

⁶³ Eadem, *Zasady prawa. Studium teoretycznoprawne*, Poznań 2012, s. 102.

swój charakter. Równość, godność człowieka, wolność czy sprawiedliwość społeczna to niewątpliwie źródłowo wartości moralne⁶⁴.

Zasada prawa w odróżnieniu od zwyczajnej normy prawnej nie nakazuje określonego postępowania, ale nakazuje aby wskazana wyraźnie wartość została zrealizowana w możliwie najwyższym faktycznie i prawnie stopniu.

W nauce publicznego prawa gospodarczego wyróżnić można w ogólności dwa odmienne podejścia do klasyfikowania zasad publicznego prawa gospodarczego. Szkoła wrocławska, podobnie jak w nauce niemieckiej, wyodrębnia zasady ogólne prawa publicznego i zasady szczególne publicznego prawa gospodarczego.

Do zasad ogólnych A. Chełmoński zaliczył: prawo jednostki do sądu, tworzenie podstaw do zapewnienia dobra publicznego, zasadę wolności i równości, zasadę trwałości decyzji. Swoiste zasady administracyjnego prawa gospodarczego to z kolei zasada ochrony bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego, zasada ochrony prawidłowego funkcjonowania gospodarki rynkowej, zasada ochrony zasobów naturalnych, zasada ochrony interesów politycznych i gospodarczych w stosunkach z zagranicą oraz zasada prawidłowego gospodarowania mieniem⁶⁵.

C. Kosikowski powtórzył katalog zasad publicznego prawa gospodarczego z 1993 r. i usystematyzował go w ten sposób, że do pierwszej grupy zasad – odnoszącej się do podmiotów gospodarczych zaliczył: wolność gospodarczą, samodzielność gospodarczą i finansową podmiotów gospodarczych, równość podmiotów gospodarczych oraz dobrowolność zrzeszania, a do drugiej – dotyczącej państwa i jego podstawowych powinności: praworządność, demokrację gospodarczą, ochronę gospodarczych interesów publicznych oraz ochronę prawną stosunków gospodarczych⁶⁶.

M. Zdyb w pierwszym podręczniku do publicznego prawa gospodarczego wyraźnie wyróżnił dwie zasady – wolność gospodarczą i równość. W ramach wyznaczników ładu gospodarczego znalazły się natomiast zasady działania administracji gospodarczej⁶⁷.

C. Banasiński wskazał na zasady ustrojowe wyznaczające porządek prawny w gospodarce, tj. zasadę społecznej gospodarki rynkowej,

⁶⁴ Eadem, *Aksjologia źródeł prawa...*, s. 17–18.

⁶⁵ A. Chełmoński, *Pojęcie i zakres prawa administracyjnego gospodarczego*, w: A. Borkowski et al., *Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2005, s. 51–65.

⁶⁶ C. Kosikowski, *Polskie publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 2005, s. 47 i n.

⁶⁷ M. Zdyb, *Publiczne prawo gospodarcze*, Kraków–Lublin 1997, s. 39 i n.

zasadę gospodarstwa rodzinnego, wolności i prawa ekonomiczne oraz socjalne, a także zasadę demokracji, państwa prawnego i sprawiedliwości społecznej i zasady gospodarki finansowej państwa⁶⁸.

W podręcznikach dokonuje się innej klasyfikacji zasad publicznego prawa gospodarczego, do których zalicza się: zasadę społecznej gospodarki rynkowej, zasadę proporcjonalności i zasadę demokratycznego państwa prawnego, zasadę państwa sprawiedliwości społecznej, zasadę pomocniczości, zasadę wolności gospodarczej, zasadę ochrony własności oraz zasadę ochrony konkurencji⁶⁹. Obecnie system zasad publicznego prawa gospodarczego obejmuje zasady prawa UE, zasady znajdujące się w prawie krajowym, które łącznie dopełniają się i tworzą jeden system zasad⁷⁰.

System ten nie ma charakteru stałego. W publicznym prawie gospodarczym ujawnia się potrzeba wyróżnienia nowych zasad istotnych z punktu widzenia gospodarki i jej uczestników. Są to zasady pewności prawa, prawa do dobrej legislacji, racjonalnego gospodarowania⁷¹. Odrębną grupę tworzą też zasady postępowania organów administracji wobec przedsiębiorców.

Niezależnie od przyjmowanych klasyfikacji, które w istocie stanowią deontyczną istotę zasad – nakaz realizacji określonej wartości, uznać należy, że zasadą publicznego prawa gospodarczego jest taka norma prawna, która nakazuje realizowanie wartości związanych z oddziaływaniem władzy publicznej na działalność gospodarczą lub zakazuje realizowania tej wartości.

Można jednak pokusić się o wyodrębnienie zasad fundamentalnych, wywodzących się z wartości określonych w art. 20 Konstytucji, albo zasad ustrojowych, a następnie zasad dotyczących wolności praw ekonomicznych.

W prawie francuskim jednym z podziałów jest wyodrębnienie zasad fundamentalnych – ochrony własności prywatnej i publicznej, wolności działalności gospodarczej, wolności konkurencji, praw specjalnych oraz zasady równości. Do zasad pozostałych zalicza się zasady dotyczące

⁶⁸ C. Banasiński, *Istota prawa administracyjnego gospodarczego*, w: *Prawo gospodarcze. Zagadnienia administracyjnoprawne*, pod red. M. Wierzbowskiego, M. Wyrzykowskiego, Warszawa 2001, s. 22.

⁶⁹ K. Strzyczkowski, op. cit., s. 61 i n.

⁷⁰ Idem, *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2023, s. 54 i n.

⁷¹ P. Ruczkowski, *Zasady publicznego prawa gospodarczego*, w: *Publiczne prawo gospodarcze*, pod red. T. Długosza, K. Oplustila, Warszawa 2023, s. 65 i n.

podstaw interwencji państwa, mających swe źródło w konstytucji, oraz zasady służby publicznej, proporcjonalności reguł funkcjonowania przedsiębiorstw publicznych i ochrony środowiska⁷².

W prawie niemieckim wyróżnia się m.in. zasadę gospodarki wolno-rynkowej, zasady istotne dla administracji i przedsiębiorców: zasadę solidarności, pewności prawa, praworządności, proporcjonalności, zasady dotyczące wolności i praw społecznych⁷³.

Z pewnością w związku z rozwojem gospodarki znów stoimy przed wyzwaniem, które z zasad uznamy za fundamentalne dla publicznego prawa gospodarczego, a które za ogólne, ale istotne z punktu widzenia ustrojowego czy proceduralnego.

Podsumowanie

Dyskusja na temat „Co to jest prawo gospodarcze?“, którą zapoczątkowano w 1993 r., była i nadal jest niezmiernie istotna. Jej idea nie przeminęła i ciągle skłania do stawiania pytań o cel wyodrębnienia publicznego prawa gospodarczego jako samodzielnej gałęzi prawa. Nie sposób nie dostrzegać ogromu badań prowadzonych w ramach tej dyscypliny badawczej. Faktem jest, że publiczne prawo gospodarcze jest prawem o specyficznym przedmiocie badań, jakim jest gospodarka z jej wszystkimi uwarunkowaniami, co sprawia, że jego zakres będzie podlegał zmianom wraz z prowadzoną polityką gospodarczą. Nie oznacza to jednak, że nie jesteśmy w stanie wyróżnić zespołu norm prawnych, które możemy zaliczyć do systemu prawnego, względnie trwałego, o ustalonym celu i zakresie oraz charakterystycznej metodzie regulacji, która coraz częściej nastawiona jest na efektywność podejmowanych działań. Prowadzone badania nad wartościami publicznego prawa gospodarczego oraz ustalenie jego podstawowych zasad dodatkowo potwierdzają jego odrębność.

⁷² J.-P. Colson, P. Idoux, *Droit public économique*, LGDJ 2018, s. 107 i n.

⁷³ R. Stober, *Allgemeines Wirtschaftsverwaltungsrecht: Grundlagen des deutschen, europäischen und internationalen öffentlichen Wirtschaftsrechts*, Stuttgart 2014, s. 43 i n.

BIBLIOGRAFIA

- Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, pod red. A. Powałowskiego, Warszawa 2022.
- Banasiński C., *Istota prawa administracyjnego gospodarczego*, w: *Prawo gospodarcze. Zagadnienia administracyjnoprawne*, pod red. M. Wierzbowskiego, M. Wyrzykowskiego, Warszawa 2001, s. 21–23.
- Bator A., *Czy istnieje prawo gospodarcze?*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 3–6.
- Bator A., *Czy powinniśmy wyodrębnić prawo gospodarcze? Powrót do dyskusji*, w: *Współczesne funkcje państwa wobec gospodarki. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Kocowskiego*, pod red. K. Kiczki, W. Małeckiego, Wrocław 2022, s. 57–68.
- Bator A., Chełmoński A., Gilas J., Kosikowski C., Rabska T., Wasilewski A., Włodyka S., Żuławska C., *Dyskusja w sprawie wyodrębniania prawa gospodarczego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 1–45.
- Blicharz R., *Ważenie wartości w publicznym prawie gospodarczym*, w: *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, pod red. A. Powałowskiego, Warszawa 2022, s. 21–44.
- Boć J., *Konstytucja a prawo administracyjne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2011, nr 73(2), s. 65–76.
- Briguet-Lammare R. *Les différentes branches du Droit*, <https://aideauxtd.com/les-differentes-branches-du-droit/> (dostęp: 10 III 2024).
- Chauvin T., Stawecki T., Winczorek P., *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2011.
- Chełmoński A., *Pojęcie i zakres prawa administracyjnego gospodarczego*, w: A. Borkowski et al., *Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2005, s. 51–65.
- Chełmoński A., *Zasady publicznego prawa gospodarczego*, w: *Zasady prawa gospodarczego. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Katedrę Prawa Gospodarczego Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Sobótka, 10–12 września 1998*, pod red. A. Śmiei, Wrocław 1999, s. 43–52.
- Chevallier J., *À quoi sert la distinction droit public/droit privé ?*, w: *Distinction (droit) public / (droit) privé*, pod red. A. Bailleux et al., Bruxelles 2022, s. 9–25, <https://books.openedition.org/pusl/27556> (dostęp: 2 III 2024).
- Colson J.-P., Idoux P., *Droit public économique*, LGDJ 2018.
- Droit public de l'économie*, <https://www.actu-juridique.fr/administratif/droit-public-de-leconomie-2/> (dostęp: 2 III 2024).
- Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego*, pod red. M. Zdyba, E. Kruka, G. Lubeńczuka, Warszawa 2018.
- Funkcje współczesnej administracji gospodarczej. Księga dedykowana Profesor Teresie Rabskiej*, pod red. B. Popowskiej, Poznań 2006.
- Grabowski J., *Rola i funkcje prawa w systemie gospodarki rynkowej*, w: *Instytucje we współczesnym prawie administracyjnym. Księga jubileuszowa profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, pod red. I. Skrzydło-Niżnik et al., Kraków 2001, s. 213–222.
- Idoux P., *Droit économique et exorbitance du droit public*, w: *L'identité de droit public*, pod red. X. Bioy, Toulouse 2011, s. 215–227.

- Instrumenty i formy prawne działania administracji gospodarczej*, pod red. B. Popowskiej, K. Kokocińskiej, Poznań 2009.
- Kiczka K., *Administracyjne akty kwalifikujące w działalności gospodarczej*, Wrocław 2006.
- Kiczka K., *Europeizacja społecznej gospodarki rynkowej w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 372, s. 160–179.
- Kiczka K., *Konstytucjonalizacja publicznego prawa gospodarczego*, w: *Nowe problemy badawcze w teorii publicznego prawa gospodarczego (z uwzględnieniem samorządu terytorialnego)*, pod red. L. Kieresa, Wrocław 2010, s. 121–142.
- Kieres L., *Konstytucyjne publiczne prawo gospodarcze*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 76(2), s. 191–214.
- Kieres L., *Odesłania do publicznego prawa gospodarczego – wartości powszechnie uznawane i wartości szczególne*, w: *Europeizacja publicznego prawa gospodarczego*, pod red. H. Gronkiewicz-Waltz, K. Jaroszyńskiego, Warszawa 2011, s. 289–302.
- Kocowski T., *Reglamentacja działalności gospodarczej w polskim administracyjnym prawie gospodarczym*, Wrocław 2009.
- Kordela M., *Aksjologia źródeł prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, nr 78(2), s. 15–26.
- Kordela M., *Zasady prawa. Studium teoretycznoprawne*, Poznań 2012.
- Kordela M., *Zasady publicznego prawa gospodarczego. Próba konceptualizacji*, w: *Prawo a gospodarka. Zasady – instytucje – procedury. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Bożenie Popowskiej*, Poznań 2020, s. 57–68.
- Kosikowski C., *Idea prawa gospodarczego i jego działy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 13–18.
- Kosikowski C., *Polskie publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 2005.
- Kosiński E., *Czy istnieje prawo energetyczne? Część 2: Cele, prawne środki i początki rozwoju prawa energetycznego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2022, t. 129, s. 81–95.
- Kosiński E., *Czy istnieje prawo energetyczne? Część I: przedmiot, podmiot i metoda regulacji prawa energetycznego*, w: *Współczesne funkcje państwa wobec gospodarki. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Kocowskiego*, pod red. K. Kiczki, W. Małeckiego, Wrocław 2022, s. 785–793.
- Lang W., Wróblewski J., Zawadzki S., *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979.
- Longchamps F., *Z problemów poznania prawa*, Wrocław 1968.
- Małecki W., *Struktury norm prawnych w publicznym prawie gospodarczym. Układy częściowe znamionowane powiązaniem subordynacji*, Warszawa 2023.
- Nowe problemy badawcze w teorii publicznego prawa gospodarczego (z uwzględnieniem samorządu terytorialnego)*, pod red. L. Kieresa, Wrocław 2010.
- Nowicki P., *Aksjologia prawa zamówień publicznych. Pomiedzy efektywnością ekonomiczną a instrumentalizacją*, Toruń 2019.
- Oleś M., *Działanie organu administracji publicznej jako złożony rezultat realizowania wartości*, w: *Wartości w prawie administracyjnym*, pod red. J. Zimmermanna, Warszawa 2015, s. 67–86.
- Państwo a przedsiębiorca. Aktualne wyzwania*, pod red. A. Borkowskiego, W. Małeckiego, Wrocław 2019.

- Quelles sont les différentes branches du droit?*, <https://www.doc-du-juriste.com/blog/conseils-juridiques/quelles-sont-les-differentes-branches-droit-02-02-2022.html> (dostęp: 10 III 2024).
- Rabska T., *Czy jeszcze reglamentacja gospodarcza? (wypowiedź dyskusyjna)*, w: *Księga jubileuszowa prof. dr hab. Stanisława Jędrzejewskiego*, pod red. W. Sz wajdlera, H. Nowickiego, Toruń 2009, s. 441–456.
- Rabska T., *Działania administracji publicznej w świetle współczesnej koncepcji publicznego prawa gospodarczego*, w: *Instrumenty i formy prawne działania administracji gospodarczej*, pod red. B. Popowskiej, K. Kokocińskiej, Poznań 2009, s. 15–34.
- Rabska T., *Jakie prawo gospodarcze? (próba odpowiedzi)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 55(1), s. 19–25.
- Rabska T., *Refleksje nad nauką publicznego prawa gospodarczego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2011, nr 21(1), s. 267–276.
- Ruczkowski P., *Zasady publicznego prawa gospodarczego*, w: *Publiczne prawo gospodarcze*, pod red. T. Długosza, K. Oplustila, Warszawa 2023, s. 45–70.
- Schmidt-Aßmann E., *Einleitung. Besonderes Verwaltungsrecht und Allgemeines Verwaltungsrecht Zusammenwirken und Lerneffekte*, w: *Besonderes Verwaltungsrecht: Mit Onlinezugang zur Jura-Kartei-Datenbank*, pod red. F. Schoch, Berlin–Boston 2013, s. 1–8.
- Schmidt-Aßmann E., *Ogólne prawo administracyjne jako idea porządku. Założenia i zadania tworzenia systemu prawoadministracyjnego*, tłum. A. Wasilewski, Warszawa 2011.
- Stober R., *Allgemeines Wirtschaftsverwaltungsrecht: Grundlagen des deutschen, europäischen und internationalen öffentlichen Wirtschaftsrechts*, Stuttgart 2014.
- Strzyczkowski K., *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2009.
- Strzyczkowski K., *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2023.
- Swoistość procedur publicznego prawa gospodarczego*, pod red. B. Popowskiej, Poznań 2013.
- Środki prawne publicznego prawa gospodarczego*, pod red. L. Kieresa, Wrocław 2007.
- Włodyka S., *Problem „prawo gospodarcze”*, „Studia Cywilistyczne” 1964, t. 5, s. 67–165.
- Wolska H., *Model relacji pomiędzy krajowymi organami administracji publicznej a przedsiębiorcami*, Warszawa 2022.
- Współczesne funkcje państwa wobec gospodarki. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Kocowskiego*, pod red. K. Kiczki, W. Małeckiego, Wrocław 2022.
- Zdyb M., *Publiczne prawo gospodarcze*, Kraków–Lublin 1997.
- Ziemiński Z., *Szkice z metodologii szczegółowych nauk prawnych*, Warszawa–Poznań 1983.
- Zimmermann J., *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Kraków 2006.